

Spreekwoordenspel:

Het spel is in veel situaties bruikbaar. Via het spreekwoordenspel leer je spelenderwijs spreekwoorden én deugden kennen en verinnerlijken. Ook leer je deugden bij elkaar te benoemen en te stimuleren. Bovendien leer je elkaar en elkaars gewoonten kennen. Het spel kan gespeeld worden met twee tot ruim twintig spelers. Hieronder worden de doelgroepen genoemd; op de tweede kaart vind je opties voor spelregels.

Op school: Op basisscholen waar kinderen spreekwoorden leren, maar ook in het voortgezet onderwijs kan het spel gespeeld worden ter afwisseling van lessen taal of HVO/levensbeschouwing (basisschool), Nederlands en maatschappijleer (middelbare school). Bij lessen maatschappijleer kan een link gelegd worden naar waarden, normen en deugden, wat de verschillen en overeenkomsten zijn.

Thuis: thuis kan het spel gespeeld worden met kinderen en volwassenen.

In trainingen, op het werk, in culturele vrouwen- en buurtcentra: bij trainingen, cursussen of andere bijeenkomsten en ontmoetingen, kun je het spel natuurlijk ook spelen, als energizer, of om elkaar beter te leren kennen. Je kunt ook ondeugden bespreken, die zie je in de spreekwoorden (in)direct terug.

Gebruiksaanwijzing:

Print de kaarten uit op dubbelzijdig A4-papier, zodanig dat op de ene zijde de spreuk komt te staan en op de andere zijde de uitleg en de deugden. Voor duurzaam gebruik kun je dikker papier gebruiken (250 gram) of de pagina's lamineren.

Opties voor spelregels:

Spreid (een aantal) kaarten uit met de spreuken naar boven. Laat iedere deelnemer bijvoorbeeld 1-2 tegeltjes pakken van spreuken die aanspreken, of juist niet aanspreken. Lees de kaarten om beurten voor. Een grotere groep kan subgroepen van 4-6 spelers vormen.

Variatie A: vertel om beurten wat je denkt dat het spreekwoord betekent. Bedenk (m.b.v. de deugdenposter, ook een gratis download via www.hetdeugdenspel.nl) welke deugden je ermee in de praktijk brengt. Kijk dan op de achterkant of het klopt.

Variatie B: degene die aan de beurt is, mag vertellen wat de spreuk voor hem of haar betekent en welke deugden erbij passen. Je kunt afspreken dat je elkaar bij het zoeken naar deugden, indien gewenst, helpt.

Variatie C: speel met een gesloten stapel. Trek om de beurt een kaart en vertel wat het spreekwoord volgens jou betekent en welke deugden je ermee inzet. Je kunt ook met teams spelen, met een competitie element.

Er zijn meer variaties op het spel mogelijk. Bijvoorbeeld dat je één tegel kiest die bij je past (omdat je er goed in bent) en één die juist niet bij je past (omdat de spreuk je juist niet gemakkelijk afgaat). Je kunt de spreekwoorden ook los uitprinten, ophangen en bespreken. De tegels kunnen dan inspiratie bieden bij 'De deugd van de week': zie www.deugdenproject.nl

Spreek deugdentaal: benoem en stimuleer deugden!

*Met beide
benen op de
grond staan*

Met beide benen op de grond staan:

Gewoon normaal blijven doen en niet gaan
denken dat alles opeens prachtig en
fantastisch is; niet teveel gaan verwachten
en realistisch zijn.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Nuchterheid
Matigheid in je enthousiasme
Ingetogenheid

.....

*Vele handen
maken licht
werk*

Vele handen maken licht werk:

Als iedereen meehelpt gaat het gemakkelijker en sneller. Denk bijvoorbeeld aan het tillen van boodschappen. Als je die verdeeld over meer personen, is het letterlijk en figuurlijk *een lichtere last*.

Deugden die hierbij passen zijn bijvoorbeeld:

Behulpzaamheid
Samenwerking
Dienstbaarheid

.....

*Iemand
in de arm
nemen*

Iemand in de arm nemen:

Iemand om hulp (letterlijk *ondersteuning*)
vragen als je iets niet alleen kunt of niet zelf
kunt oplossen.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Eerlijkheid
Assertiviteit
Zorgzaamheid (naar jezelf!)

.....

*Een goed
begin is het
halve werk*

Een goed begin is het halve werk:

Als je eerst een goed plan maakt voordat je ergens mee begint, ben je al vaak al wel voor de helft klaar. Je kunt dan je stap voor stap je plan volgen.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Doelgerichtheid

Ordelijkheid

Geduld

.....

*Er zijn vele
wegen die naar
Rome leiden*

Er zijn vele wegen die naar Rome leiden:

Er zijn vele manieren om een doel te bereiken. De één doet iets zus, de ander zo. Bovendien: als iets niet op de ene manier lukt, kun je andere manieren proberen.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Flexibiliteit

Creativiteit

Doorzettingsvermogen

.....

*Door de
zure appel
heen bijten*

Door de zure appel heenbijten:

Iets doen wat heel vervelend is maar wel moet gebeuren. Doorgaan, ook als het tegenzit. Het eerste hapje van een zure appel is meestal niet lekker. Het tweede hapje smaakt vaak al beter.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Doorzettingsvermogen
Vastberadenheid
Doelgerichtheid

.....

*Ergens
geen doekjes
om winden*

Ergens geen doekjes om winden:

Ergens voor uitkomen zonder het (met doekjes) te bedekken met mooie woorden. Je vertelt het zoals het is, zonder er om heen te draaien. Ook al is het onprettig voor jezelf of voor degene die je het moet vertellen.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Eerlijkheid

Openheid

.....

*Je woorden op
een goudschaaltje
wegen*

Je woorden op een goudschaaltje wegen:

Je kiest je woorden heel voorzichtig zodat ze niet te zwaar worden genomen. Je wilt niemand pijn doen of benadelen. Omdat goud duur is, is een weegschaaltje voor goud uiterst precies.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Zorgvuldigheid

Zorgzaamheid

Tact

.....

*De
stoute schoene
aantrekken*

De stoute schoenen aantrekken:

Iets wat je niet zo goed durft, toch doen.
Stout betekent hier 'dapper'. Er staat dus dat
je bepaalde schoenen aantrekt, waardoor je
je dapper voelt en je angst of tegenzin
opzij zet.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Moed
Vertrouwen

.....

*In
je nopjes
zijn*

In je nopjes zijn:

Nopjes zijn pluisjes van wol. Bij nieuwe kleding zijn die nog niet afgesleten. Vaak ben je verheugd en tevreden als je nieuwe kleding draagt. De betekenis van *in je nopjes* zijn geldt ook in het algemeen als je je ergens vrolijk over voelt!

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Tevredenheid
Vreugde

.....

Bezint

eer ge

begint

Bezint eer ge begint:

Denk goed na voordat je ergens aan begint.
Bezinnen betekent 'goed nadenken.'

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Bezinning
Nadenkenheid
Zelfdiscipline

.....

*Op je
dooie
akkertje*

Op je dooie akkertje:

Wie iets op zijn dooie akkertje doet,
doet het rustig aan en laat zich niet haasten
of onder druk zetten. Als alle planten op
een akkertje dood zijn, duurt het wel even
voordat er weer wat groeit.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Geduld
Vertrouwen
Kalmte

.....

*Je woorden op
een goudschaaltje
wegen*

Je woorden op een goudschaaltje wegen:

Je kiest je woorden heel voorzichtig zodat ze niet te zwaar worden genomen. Je wilt niemand pijn doen of benadelen. Omdat goud duur is, is een weegschaaltje voor goud uiterst precies.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Zorgvuldigheid

Mededogen

Tact

.....

*Wie goed
doet, goed
ontmoet*

Wie goed doet, goed ontmoet:

Als je zelf aardig doet, in woorden en in je houding, doen andere mensen vaak ook aardig tegen jou.

Deugden die hierbij passen zijn bijvoorbeeld:

Hoffelijkheid
Vriendelijkheid
Respect

.....

Schoon

schip

maken

Schoon schip maken:

Problemen uit je verleden oplossen of vergeten en helemaal opnieuw beginnen. Het gezegde verwijst naar een boot die na een lange reis eerst schoongemaakt moet worden voordat de volgende reis kan beginnen.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Reinheid
Vergevingsgezindheid

.....

*Geld
maakt niet
gelukkig*

Geld maakt niet gelukkig:

Dit zeg je wel tegen mensen die denken dat jij veel geld kunt uitgeven en dat je daarvoor erg boft. Mensen met meer geld leven echter niet gelukkiger. Geluk is afhankelijk van andere factoren. Welke bijvoorbeeld?

Deugden die hierbij passen zijn bijvoorbeeld:

Wijsheid
Dankbaarheid

.....

*Elk vogeltje
zingt zoals het
gebekt is*

Elk vogeltje zingt zoals het gebekt is:

Mensen doen dingen vaak op hun eigen manier. Gebekt wil zeggen: iedere vogel heeft een ander geluid, dat o.a. wordt bepaald door de vorm van de bek.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Respect
Verdraagzaamheid
Begrip

.....

*Op je
stuk blijven
staan*

Op je stuk blijven staan:

Niet afwijken van je plan; niet willen toegeven. Men zegt van ezels wel dat ze koppig zijn: als ze iets niet willen, blijven ze op hun plek staan. Wat je ook doet, je krijgt ze niet in beweging.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Vastberadenheid
Standvastigheid

.....

*De
strijdbijl
begraven*

De strijdbijl begraven:

De strijd opgeven en vrede sluiten; een ruzie beëindigen. Een ander gezegde, met dezelfde betekenis: de vredespijp roken.

De uitdrukking komt van Indianen uit Noord-Amerika.

Deugden die hierbij passen zijn bijvoorbeeld:

Vreedzaamheid
Vergevingsgezindheid

.....

*Een gegeven
paard níet ín
de bek kíjken*

Een gegeven paard niet in de bek kijken:

Als je iets cadeau krijgt, mag je het niet al te kritisch bekijken. Kenners kunnen aan het gebit van een paard zien hoe oud het is en hoeveel het waard is.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Dankbaarheid
Tevredenheid

.....

*De kat
uít de boom
kijken*

De kat uit de boom kijken:

Een afwachtende houding aannemen; voorlopig niks doen. De uitdrukking is afkomstig van de gewoonte van honden, die als zij een kat in een boom hebben gejaagd, daar blijven wachten tot de kat er uitkomt.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Behoedzaamheid

Geduld

.....

*De
boventoon
voeren*

De boventoon voeren:

Het hoogste woord voeren. Degene die de boventoon voert is nadrukkelijk aanwezig omdat hij veel praatjes heeft. In de muziek is de boventoon de toon die boven alles uit wordt gehoord.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Enthousiasme
Zelfvertrouwen

.....

*Iets met de
mantel der liefde
bedekken*

Iets met de mantel der liefde bedekken:

Iemand geen straf geven omdat je veel van hem of haar houdt. *Mantel* is een ouderwets woord voor jas. Als je ergens een jas overheen legt, zie je het niet meer. Een ander spreekwoord is: *iets door de vingers zien*.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Liefde
Flexibiliteit

.....

*Het is
buigen of
barsten*

Het is buigen of barsten:

Als je niet toegeeft, ontstaan er grote problemen. Denk aan takken: je kunt ze tot een bepaald punt buigen. Ga je verder, dan barsten of breken ze.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Flexibiliteit
Onthechting (loslaten, laten gaan)
Aanvaarding

.....

*Een
leugentje om
bestwil*

Een leugentje om bestwil:

Een leugentje dat je vertelt om je uit een moeilijke situatie te redden; een leugentje dat je vertelt om erger te voorkomen.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Tact
Rekening houden met

.....

*Het komt
voor de
bakker*

Het komt voor de bakker:

Het komt in orde; het wordt geregeld. Uitspraken die hetzelfde betekenen: *het komt dik voor mekaar; het komt dik in orde*. Je doet wat je hebt gezegd.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Betrouwbaarheid
Geloofwaardigheid

.....

*Een
bezige
bij*

Een bezige bij:

Iemand die altijd met van alles bezig is. Een bij is een ijverig diertje dat altijd bezig lijkt.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Enthousiasme

Ijver

Toewijding

.....

*Belofte
maakt
schuld*

Belofte maakt schuld:

Wat je zegt, moet je ook doen. Met schuld wordt hier een verplichting bedoeld die je moet nakomen.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Betrouwbaarheid
Geloofwaardigheid

.....

*Op je
achterste benen
gaan staan*

Op je achterste benen gaan staan:

Verontwaardigd zijn en ergens fel tegen protesteren; het ergens helemaal niet mee eens zijn en dat ook laten horen. De uitdrukking verwijst naar een paard dat steigert.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Rechtvaardigheid
Assertiviteit
Eerlijkheid

.....

Ergens

een antenne

voor hebben

Ergens een antenne voor hebben:

Iets goed aanvoelen. Een antenne, bijvoorbeeld op een radio, vangt signalen op. Mensen die iets goed aanvoelen, lijken ook een antenne te hebben.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Inlevingsvermogen
Inzicht
Scherpzinnigheid

.....

*De
beuk erin
gooien*

De beuk erin gooien:

Met veel energie en enthousiasme iets flink aanpakken. De uitdrukking wordt vaak gebruikt bij sport. Een team dat de beuk erin gooit, speelt heel fanatiek.

Deugden die hierbij passen zijn bijvoorbeeld:

Enthousiasme
Inzet
Zelfvertrouwen

.....

*Bergen
kunnen
verzetten*

Bergen kunnen verzetten:

Veel taken kunnen verrichten; heel veel werk aankunnen. De uitdrukking geeft het al letterlijk aan: als je bergen kunt verzetten kun je dingen doen die onmogelijk lijken.

Deugden die hierbij passen
zijn bijvoorbeeld:

Geloof (ergens sterk in geloven)
Zelfvertrouwen
Liefde & toewijding

.....

